

ANNE NIELSDATTER OG HENDES UÆGTE DATTER KIRSTEN

AF ERIK JOHNSON

Anna Niels Datter, fødselsnavn af Pederen Luten Pedersen
født i Bjerg, som oftes forværges af 8. Juni 1767.
i den Kjøbenhavnske Arrest. ^{Kjøbenhavn} Høst 1768
i Sønd og Døds i Jæder for Luten Deleplin; og bliver
fødselsnavn. - Kjøbenhavns den 2de Februar 1768.
Søhøjens Kirke. Niels N.S. Anthon
Arrest. Forfatter.

Folketælling 1787

Store Heddinge Købstad

Adelgaden No 47, 59 Familie

Navn	Alder	Profession	Andet
Strøm Nielsdatter	38	husmoder da manden tjener i Tranegilde	2den gang landsoldats kone
Kiersten Pedersdatter	11	hendes uægte datter	
Peder Christensen	1	deres søn, avlet i hendes sidste ægteskab	
Johanne Andersdatter	71	husmoderens moder	enke efter 2det ægteskab, underholdes af Fattiggassen

- Anne Nielsdatter, husmoder, da manden tjener i Tranegilde, 38 aar, gift 2den gang, landsoldats kone
- Kiersten Pedersdatter hendes uægte datter, 11 aar
- Peder Christensen, deres søn, avlet i hendes sidste ægteskab, 1 aar
- Johanne Andersdatter, husmoderens moder, 71 aar, enke efter 2det ægteskab, underholdes af Fattiggassen

Store Heddinge sogn

Kirkebog 1748-1800

Søndag den 24. november 1776

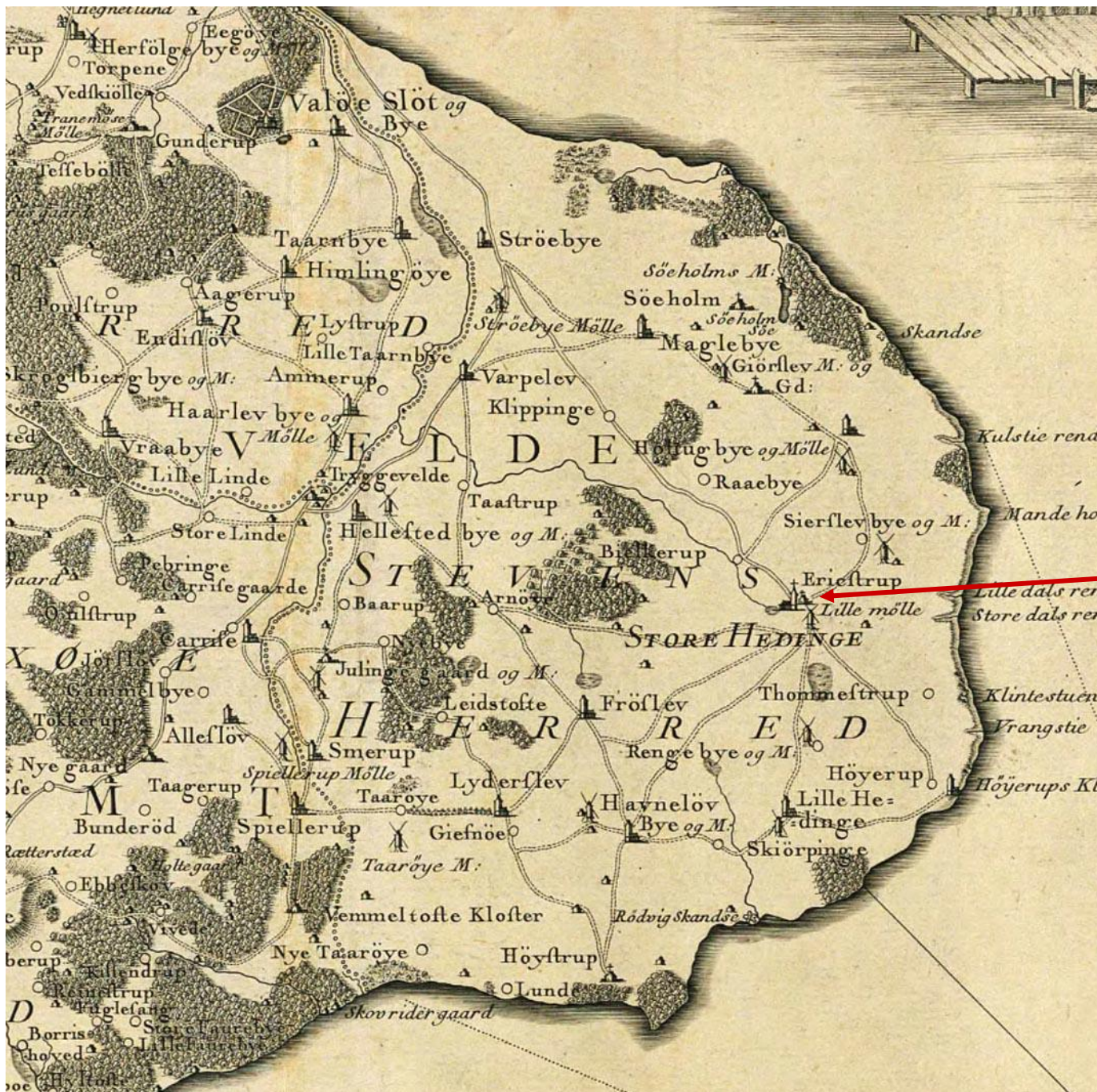
No. 36 Anne Moeses uægte
barn Kirsten H. d 24 Novbr.
Suscep: Katrine
Peder Sørensens i
Kirkeskov. Faddere:
Mads Klein, Peder
Klein. Peter
Perssen blev udlagt
til barnefader
Test: Mads Klein, Peder Klein
Peter Perssen blev udlagt
til barnefader
P. Perssen

No. 36 Anne Moeses
uægte barn, Kirsten
H, d 24 novbr.
Suscep: Katrine
Peder Sørensens i
Kirkeskov. Faddere:
Mads Klein, Peder
Klein. Peter
Perssen blev udlagt
til barnefader

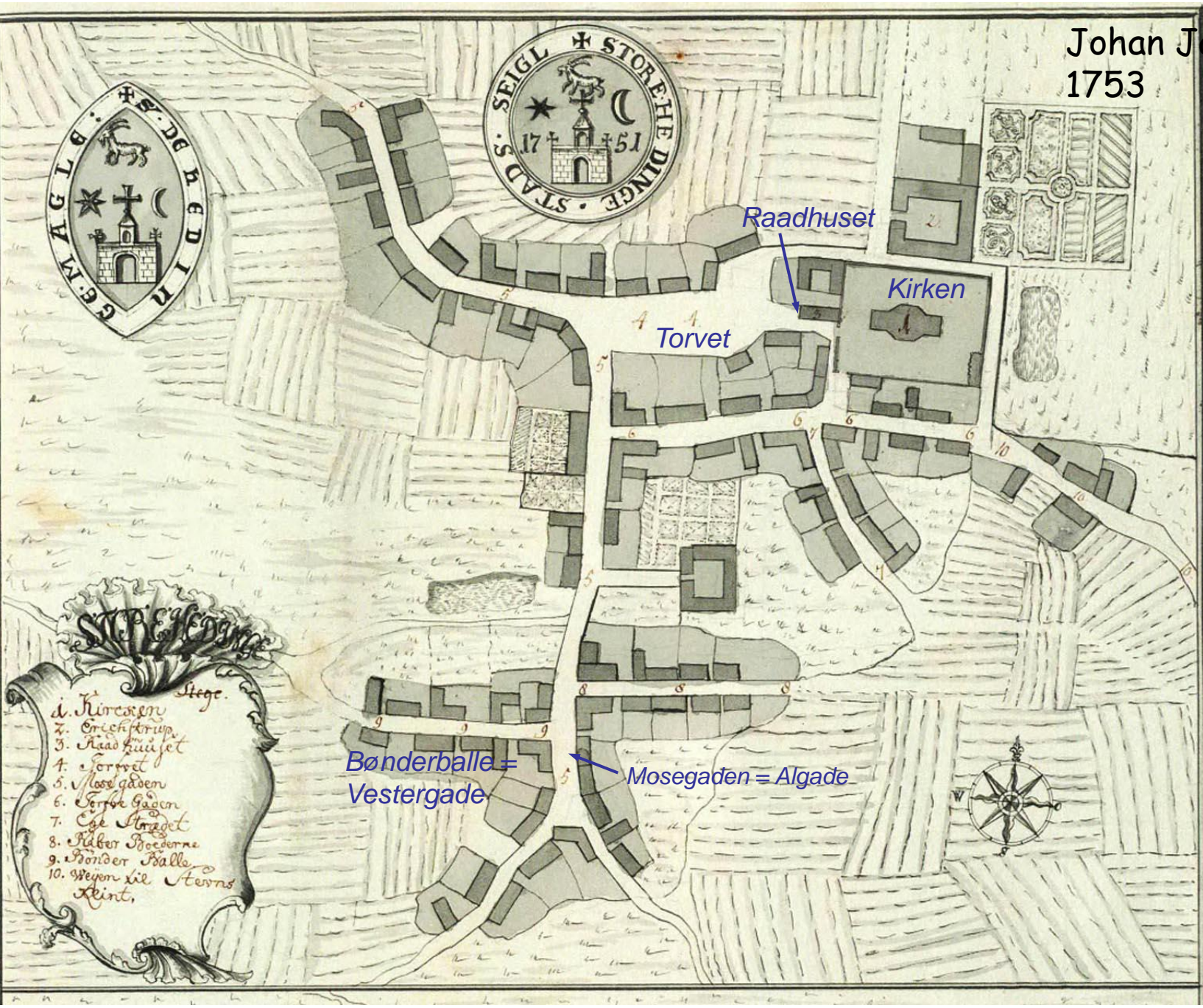
NB Det er præsten,
der har indrammet
indførslen

Hvor er vi henne?

Videnskabernes
Selskab, kort over
Østsjælland, 1771



Johan Jacob Bruun
1753



Raadhuset

Kirken

Torvet

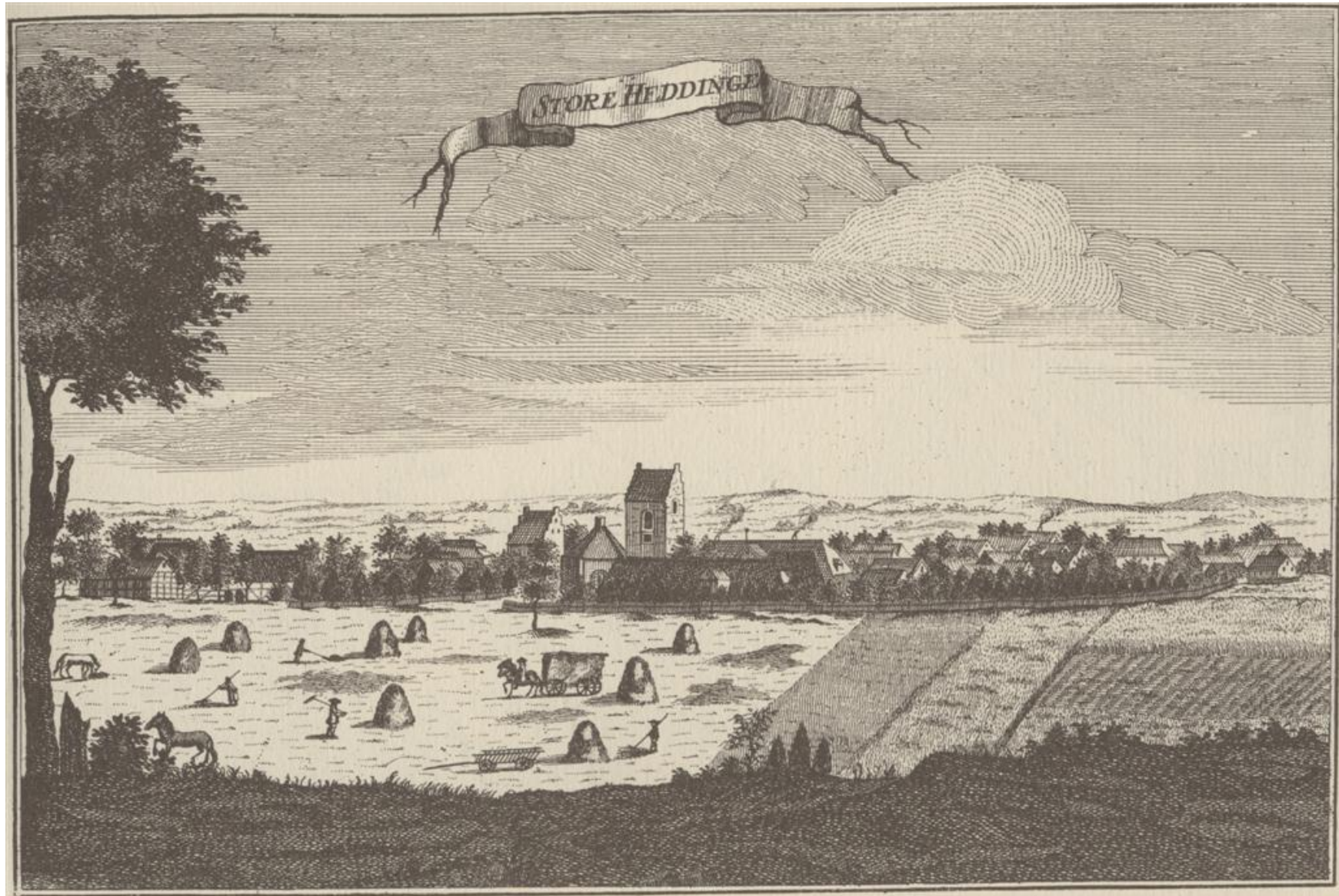
Bønderballe =
Vestergade

Mosegaden = Algade

- Stege.
1. Kirkesøen
 2. Eriksstrøg
 3. Raadhuset
 4. Torvet
 5. Mosegaden
 6. Vestergade
 7. Ege Strøget
 8. Kåber Broerne
 9. Bønder Balle
 10. Vejen til Steens Klint.



Pontoppidans Danske Atlas
Ca. 1750



Ca. 500 indbyggere

Sagens gang - administrativt

- Anne havde jo fortalt til præsten, at Peiter Pedersen var far til den lille Kirsten; men Peiter ville ikke stå ved det - derfor anmeldte præsten sagen til byfogden (Kirsten blev døbt den 24. november 1777)
- Byfogden sendte sagen videre til Stiftsøvrigheden den 5. december - Stiftsøvrigheden, der var købstædernes overmyndighed bestod af en kombination af stiftamtmandens og biskoppens embeder
- Stiftamtmanden svarede tilbage, at de involverede skulle retsforfølges, Han foreslog desuden, at Rasmus Hochland fra Store Heddinge skulle være anklager. Det var vigtigt at det var en lokal person, idet man regnede med at Anne og Peiter var "*uformuende*" og ikke kunne betale noget salær
- Rasmus Hochland afhørte parterne og konstaterede at: "*Anne ville være villig til at lide straf efter loven uden proces; men at Peder Pedersen benægter factum*"
- Derfor var man nødt til at starte en retssag mod dem

Danske Lov

6-13-1

Hvo nogen Qvindis-Person beligger, bøde til sit Herskab fire og tyve Lod Sølv, og Qvind-folket tolv Lod Sølv, og stande begge aabenbare Skrifte. Have de ikke Middel til Bøderne, da straffis de efter deris Formue og med Fængsel paa Kroppene; Men dersom de egte hver andre, da betale hand til Bøder half femte Lod Sølv og hun half saa meget, og vere frj for Skriftemaal.

Lejermål og offentlig skrifte:

- Ved lejermål skulle hver part stå offentlig skrifte, dvs de skulle i kirken foran hele menigheden bekende deres skyld om hor.
- I 1767 blev det offentlige skrifte erstattet af en fængselsstraf på 8 dage på vand og brød



1 lod sølv er
 $\frac{1}{2}$ rigsdaler

I forbindelse med korrespondancen mellem stiftamtmanden og byfogden blev Anne flere gange kaldt "*borgeren Jens Hansens hustru*".

Og ganske rigtigt - den 3. april 1772 havde der været bryllup i Store Heddinge kirke mellem "*Jens Hansen ungarl og pigen Anne Nielsdatter*".

Danske Lov

6-13-24

Hvilken Egtemand, som haver sin Egtehustrue levendis, eller hvilken Egtehustrue, som haver sin Egtemand levendis, og bliver befunden i aabenbare Hoer, saa det er bevisligt, da skulle de første Gang, hvis Brøst saa findis, straffis paa deris Gods og Penge efter dens yderste Formue. Findis de anden Gang, da skulle de iligemaade straffis paa deris Gods, og siden strax forvisis af Landet: Komme de tredie Gang, saa det er bevisligt, da skal den Egtemand, hvis Brøst saa findis, miste sit Hoved, og den Egteqvinde, hvis Brast saa findis, druknis; Og naar Hoer saa bevisis nogen over for tilbørlig Dommere, da skal Dommeren give det Amptmanden, eller Husbonden, eller andre, som det bør at straffe, tilkiende.

Første retsmøde - den 10. februar 1777

- Rasmus Hocland ville tiltale og hævde dom over Jens Hansens Hustru og Peiter Pedersen for deres horeri.
- Anne erklærede, at Peiter Pedersen alene var far til barnet
- Jens erklærede, at han ingen del havde i det barn, som Anne havde fået
- Peiter erklærede: *"at han ikke for nogen vished modkendte sig at være barnefaderen"*

Andet retsmøde - den 24. februar 1777

- Peiter indrømmede sin skyld og erklærede sig villig til at betale lejermålsbøden og kirkens straf
- Lejermålsbøden var på 12 rigsdaler (jf. Danske Lov idet 1 lod sølv = $\frac{1}{2}$ rigsdaler)
- Kirkens straf var 8 dage på vand og brød; men den blev han efter ansøgning til Danske Kancelli fritaget for, imod at han betalte 4 rigsdaler til Store Heddinges fattigkasse
- Derfor kunne han gå fri for yderligere tiltale.

Tredje retsmøde - den 10. marts 1777

- Sagen mod Peiter blev frafaldet
- Anne erklærede, at hun ikke kunne betale bøderne, og hun havde ikke noget imod, at sagen blev optaget til dom
- Rasmus Hochland procederede, at da både Anne og Peiter havde indrømmet deres skyld, måtte hun indstilles til rettens straf

Domsafsigelsen - den 10. marts 1777

KJENDES FOR RET: At Anne Nielsdatter efter lovens 6. bogstav, 13. kapital, 1. artikel conferer med forordningerne af 6. december 1743 og 8. juni 1767 bør betale dobbelt lejer målsbøder 12 rigsdaler, og en tiendedel af hendes yderste formue beregnet til 1 rigsdaler 13 2/5 skilling, samt udstå straf på vand og brød udi 8 dage, i stedet for åbenbart skriftemål, og udrede denne actions bekostning med 4 rigsdaler, hvilket fyldestgøres inden 15 dage efter denne doms forkyndelse videre navn og indførsel efter loven.

Straffen som Anne fik

- Dobbelt lejemålsbøde - 12 rigsdaler
- 1/10 af hendes yderste formue
- 8 dage på vand og brød i stedet for offentligt skrifte
- 4 rigsdaler i sagsomkostninger

Straffen på 1/10 af formuen skyldtes, at Anne var gift, da hun begik hor

Den 10. februar 1777 havde Store Heddinges to politibetjente sammen med Rasmus Hochland været ude at vurdere Annes og Jens bo

Der var i alt værdier for 22 rigsdaler 5 mark

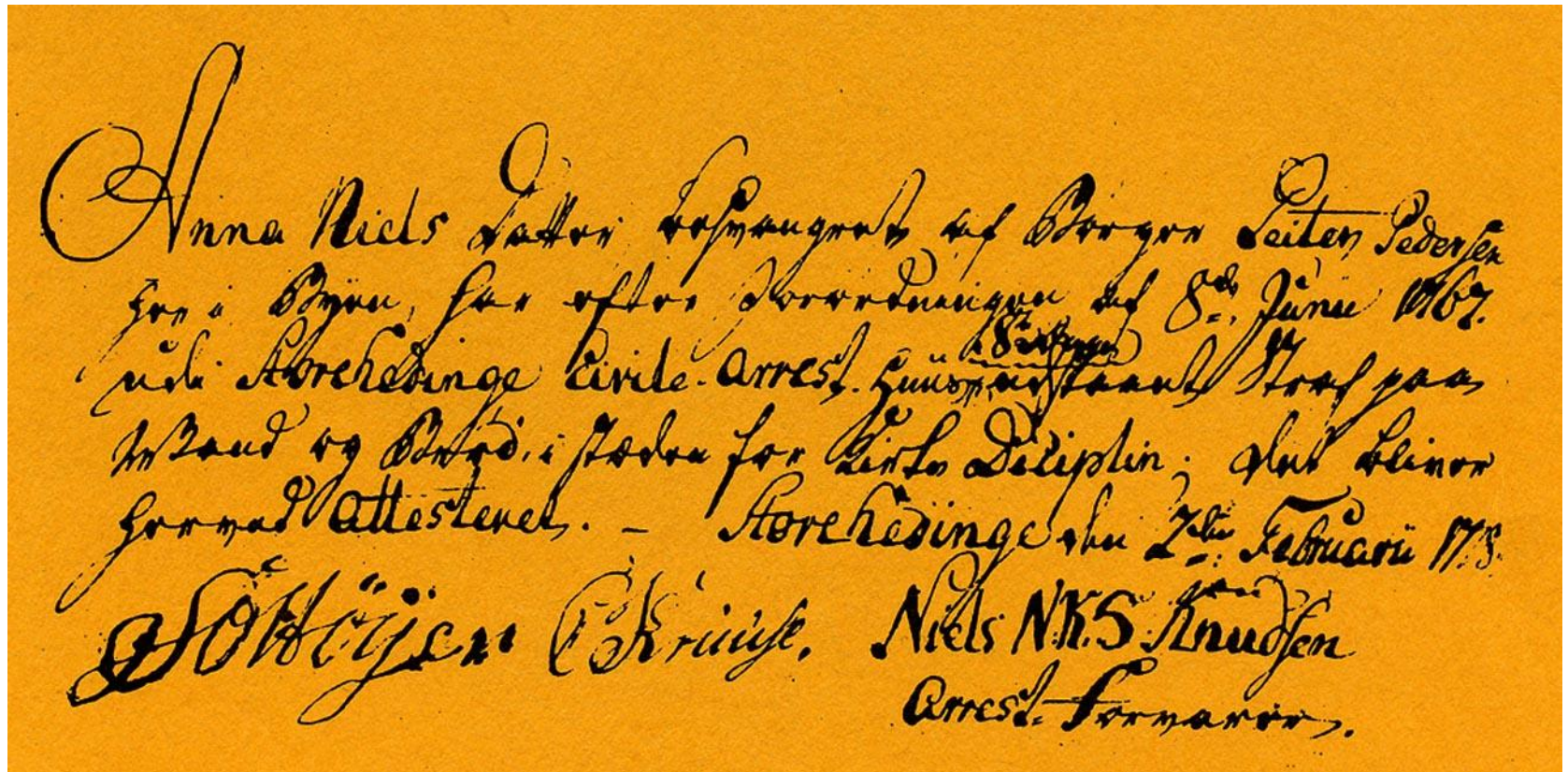
Heraf var det halve Annes - i alt 11 rigsdaler 2 mark 8 skilling

1/10 af dette var 1 rigsdaler 13 $\frac{2}{5}$ skilling

Offentlig auktion over Jens og Annes hus

- Anne kunne ikke betale nogen af bøderne eller sagsomkostningerne, og tilsyneladende ville Jens ikke betale
- Derfor blev hendes og Jens hus og indbo solgt på auktion den 3. april 1777
- Auktionen blev annonceret ved auktionsplakater over hele Store Heddinge, og ved at byens tambour - trommeslager - på auktionsdagen gik gennem byen og udråbte konsekvenserne af Annes fejltrin
- Jens og Anne skulle sættes på gaden og huset sælges på offentlig auktion - det har sikkert været noget af et tilløbsstykke
- Hele auktionen indbragte 51 rigsdaler 5 mark 8 skilling, hvoraf halvdelen var Annes - og derved blev hendes bøder og omkostninger betalt

8 dage på vand og brød



Anna Niels Datter besvangret af Borger Peiter Pedersen
her i Byen, for vffor Forordningene den 8de Juni 1767.
udi Storehedinge Civile Arrest. ^{8 Dage} udstaaet Straf paa
Vand og Brød, i stedet for Kirkedisciplin; det bliver
hermed Attesteret. - Storehedinge den 2den Februarii 1778.
S. O. Høyer C. Kruuse. Niels NKS Knudsen
Arrestforvarer.

Anne Nielsdatter besvangret af borger Peiter Pedersen her i byen efter forordningen af 8de juni 1767 udi Storehedinge civile arrest hus i 8te dage udstaaet straf paa vand og brød i stedet for kirkedisciplin. Det bliver hermed attesteret.

Store Hedinge den 2den februarii 1778

S.O. Høyer

C. Kruuse

Niels NKS Knudsen
Arrestforvarer

Hvem var Peiter Pedersen?

- Døbt den 26. januar 1749 i Store Heddinge
- Forældre: Gårdejer Peder Pedersen Elsborg og Anne Pedersdatter (gården tilhørte oprindeligt Universitetet; men var blevet frikøbt i 1765)
- Gården var tre-længet - den lå på det nuværende Algade 2
- Gårdens hartkorn var på 12 tønder ager og eng
- Peiter købte gården af sin far - skøde af 7. maj 1770 - for 836 rigsdaler
- Samtidig med købet fik Peiter borgerskab fra Store Heddinge rådstue
- Den 13. oktober 1780 opsagde Peiter sit borgerskab, hvorefter han rejste til København - og her mister vi forbindelsen med ham

Peiter som ballademager og slagsbroder



Hotel Stevns på Algade 2, hvor Peiters gård lå

- Søndag den 2. juni 1776 om aftenen
- den sommer hvor Anne var gravid
- kom Peiter og hans bror Bolle op at slås med Jens Andreassen fra Køge Kro. Da byfogden ville stoppe dem greb de ham i brystet og lovede ham tæv. Dernæst rev de sig løs af Store Heddinges to politibetjente og stak af - Det kostede fængselsophold på vand og brød - Bolle i 4 dag og Peiter i 3 dage.
 - Den 24. august 1777 var peiter og hans nabo i klammeri med en Hr. West - det kostede 2 rigsdaler i bøde til hver
-
- En søndag aften sidst i juni var Peiter med i et slagsmål i en af de små værtshuse i byen. Her provokerede han politiet med grove ord og vill ikke stoppe, da han fik forevist polititegnet - 4 rigsdaler i bøde
 - I 1780 bad politiet ved en lejlighed Peiter og Bolle om at holde op med at tumles. Hertil svarede Peiter: *"O, den vægterknast her har du intet at gøre"*. Da Peiter derfor blev indstævnet til at møde i retten svarede han stævningsmændene: *"Det er ikke værd at gå efter et sådant kjærlemageri, det var kun på papir, og ikke værd at tørre sin rumpe på"*. Det kostede 8 rigsdaler



- Stege.
1. Kirkesen
 2. Eriksstrupe
 3. Raadhuset
 4. Torvet
 5. Mosegaden
 6. Bønderballe
 7. Ege Strædet
 8. Kåber Broerne
 9. Bønder Balle
 10. Meyen til Steens Klint.

Bønderballe = Vestergade

Mosegaden = Algade

Her lå Peiters gård, Algade 2

Raadhuset

Kirken

Torvet



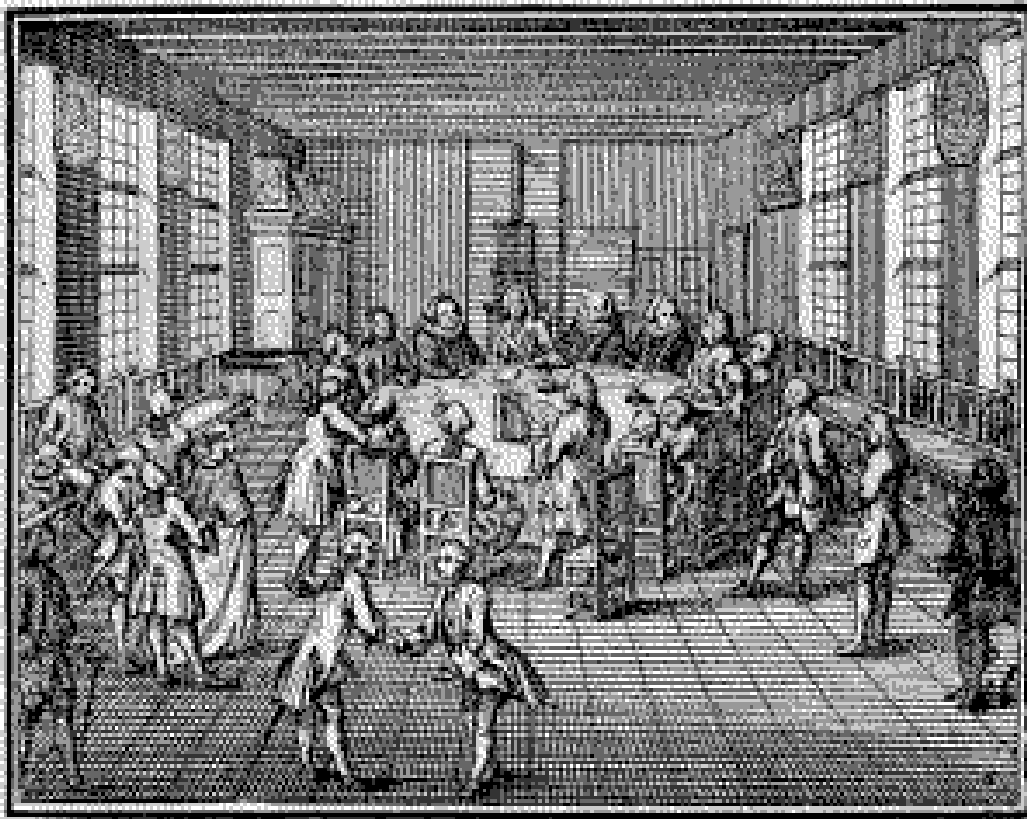
Hvordan gik det med Anne og Kirsten?

- Den 10. juni 1779 indstævnedes Anne Peiter for retten, fordi han ikke havde betalt børnepenge til Kirstens opdragelse
- Peter ville betale 2 rigsdaler 5 mark for det sidste halve år; men han kunne ikke oplyse, hvornår han ville betale dem
- Samtidig foreslog Peiter, at han kunne overtage den lille Kirsten og lade sin mor passe hende
- Sagen blev sendt til stiftamtmand Brockenhuus med en bemærkning fra byfogden om at: *"Peiter er en løs og ledig person, der ikke har fast bopæl her, og man mangler tilstrækkelig forsikring, at barnet hos hans moder, en gammel kone, kan nyde forsvarlig pleje og opdragelse"*
- Den 19. juni kom svaret. Børnepengene kunne inddrives hos Peiter ved udpantning, og han fik blankt afslag på at overtage Kirsten - dels fordi Anne ikke havde givet sit samtykke til det, og dels fordi der manglede garanti for at Kirsten ville få en forsvarlig pleje

Hvordan gik det med Anne og Kirsten? - Skilsmisse

- Allerede inden lejemålssagen i 1778 var Jens flyttet til Magleby, hvor han arbejdede hos den lokale smed
- Samtidig flyttede Anne og Kirsten hjem til hendes mor Johanne Andersdatter og hendes stedfar skomager Hans Jacob Kruse i Adelgade
- Den 9. februar 1778, dagen for lejemålssagen startede, indsendte Jens en ansøgning til Danske Kancelli om at han måtte blive skilt fra Anne, fordi hun havde begået hor og fået et barn med en anden
- Sagen skulle for tamperretten - en speciel retsinstants, der tog sig af moralske, kirkelige juridiske sager vedrørende, trolovelser og ægteskaber

Tamperrettens dom



Den 8. februar 1779

Thi Kiendes for Ret:
Indstævnte Anne Nielsdatter
bør have sit med citanten
Jens Hansen indgaaede
ægteskab forbrudt, hvorimod
det tillades ham, sig i nyt og
andet ægteskab at indgaa.

Oprindelig - dvs efter 1681 til omkring 1770 - bestod
Tamperretten på Sjælland af stiftamtmanden samt
medlemmerne af Konsistorium ved Københavns
Universitet

Annes tid efter skilsmisdommen

- Anne flyttede hjem til sin mor Johanne Andersdatter og hendes stedfar Hans Jacob Kruuse i Store Heddinge. I perioder var hun ude at tjene medens moderen passede den lille Kirsten
- På et tidspunkt fik Anne stedfar, der havde et lille skomagerværksted, et slagtilfælde, der gjorde ham invalid, og da hendes mor samtidig var alderssvækket måtte Johanne blive hos forældrene og hjælpe dem.
- Derfor mistede hun sin løn, og hele familien endte i fattige omstændigheder og kom under fattighjælp.
- Deres hus blev overtaget af Store Heddinges fattigkasse
- Derfor søgte Anne i 1781 Danske Kancelli om tilladelse til at gifte sig igen, så "hun kunne finde lejlighed til at honorere sine gamle svage forældre".

- Tilladelsen til ægteskab blev ikke bevilget, fordi der var gået for kort tid siden skilsmissen.
- Men Kancelliet skrev, at Anne skulle søge igen et år senere og bilægge ansøgningen med "troværdige mænds attester", der kunne støtte hende.
- Hun søgte igen den 26. februar 1782, og denne gang fik hun tilladelse til at gifte sig igen.
- Bevillingen var gratis, da "hun efter byfogdens og præstens påtegningn ikke formåede at løse samme".
- Anne giftede sig igen den 11. marts 1785 i Magleby kirke med ungkarlen Christen Pedersen - det er ham der var fraværende ved folketællingen i 1787, som vi startede med.
- De flyttede til huset i Adelgaden i Store Heddinge, som Anne overtog fra fattigvæsenet, efter hendes stedfar var død i 1786. Hans bohøve og værktøj var blevet solgt på auktion for 6 rigsdaler 1 mark, der tilfaldt fattigkassen.
- Anne og Christen fik yderligere tre børn, hvoraf kun den yngste Birthe Cathrine overlevede barndommen.
- Anne døde i juli måned 1795 i Store Heddinge og og Christen giftede sig igen med en enke, Kirsten Poulsdatter, fra Sigerslev

- Kirsten var i mellemtiden blevet gift i 1796 med husmand Jørgen Andersen, der var daglejer i Store Heddinge. Ved skiftet fordrede Jørgen på Kirstens vegne **en kobberkedel, et vaffeljern og en trefod**, som Christen tidligere havde lovet hende, men som han i mellemtiden havde lånt og pantsat for 5 rigsdaler. Christen lovede, at han nok skulle indløse Kirstens ejendele inden 14 dage.
- Jørgen og Kirsten flyttede i 1803 til Frøslev, hvor de fik et husmandssted på Frøslev Mark



Store Heddinge kirke
med Kirketorvet

Kirken er 8-kantet
det kan man ikke se
her

Arkivkilder

- Kirkebøger og folketællinger
- Sjællands Stiftsøvrighed, journaler
- Store Heddinge Købstad, købstadsregnskaber
- Store Heddinge Rådstue, fattiginspektionen, regnskabsprotokol
- Gjorslev gods, Fæstebrev og lejekontrakter
- Store Heddinge byfoged, justitsprotokoller
 - Skifte- og auktionsprotokoller
 - Indkomne breve
 - Skøde- panteprotokoller
 - Politiprotokoller
- Danske Kancelli, Sjællandske registre
 - Supplikbøger
- Sjællands stiftamt, indberetninger fra købstæderne om bøder
 - Kopibog
 - Kommunekopibog
 - Kommunesager, Store Heddinge